

Zuzana BENEŠOVÁ: *Povědomí potomků českých emigrantů o rodné zemi předků, manifestované v komunikaci s reprezentanty českého státu.* Praha: FHS UK 2013, 80 s. + příloha, školitel: PhDr. Mirjam Moravcová, DrSc.

Zuzana Benešová pro svoji bakalářskou práci zvolila téma zároveň tradiční i netradiční: tradiční ve smyslu zájmu o krajanské komunity, jež jsou předmětem bádání české etnologie již desítky let, netradiční pak prostřednictvím zvolené metodologie: sledování vztahu krajanů (resp. jejich potomků) k zemi původu prostřednictvím reflexe třetích osob (učitelek českého jazyka). Zároveň autorka deklaruje snahu popsat postavení, působení a aktivity těchto učitelek v daných krajanských komunitách. Tato nejednoznačnost cíle bakalářské práce Zuzany Benešové evidentně plyne z volby destinace krajanských komunit, jež autorku zajímaly, tj. jižní Ameriky. Obtížná dostupnost terénu autorku nutila hledat cesty, jak se k němu alespoň přiblížit.

Jakkoli toto dilema chápu, obávám se, že předloženou bakalářskou práci významně poznamenalo. Pokud by totiž autorka chtěla sledovat „povědomí potomků českých (!) emigrantů o rodné zemi předků“, musela by s nimi mluvit. Pokud by chtěla sledovat, jak je toto „povědomí manifestované v komunikaci...“, musela by tyto manifestace pozorovat. Pokud by pak autorka chtěla reflektovat práci učitelek, musela by ji analyzovat. S ohledem na (ne)dostupnost jihoamerického terénu se jeví jako nejschůdnější třetí cesta, jejímž prostřednictvím by možná vysvitla i první dvě témata. Z předložené bakalářské práce se však jeví, že se autorka nechtěla vzdát atraktivity jihoamerického terénu třeba ve prospěch terénu českých učitelek. Škoda.

Předložená bakalářská práce totiž zoufale lavíruje mezi všemi naznačenými cíli. Teoretické zakotvení textu (s. 9-10) se vztahuje k problematice kolektivní paměti, jež však v dalším textu nijak využita není (zejm. jsem se těšila na interpretaci dat ve vztahu k tzv. floating gap). Další pasáže textu, jež autorka řadí do teoretické části, pak představují stručné popisy migračních vln z českých zemí do jižní Ameriky, jihoamerických reálií (na úrovni turistického průvodce, tento styl se v textu objevuje i dále) a popisy podpory krajanů ze strany českého státu. Ani tyto pasáže však v dalším textu nejsou nijak využity a mnohdy se tak jeví pro záměr výzkumu zcela zbytečné. Před empirickou částí textu pak autorka začlenila také profily všech čtyř učitelek, jejichž prostřednictvím vztah krajanů k původní vlasti sledovala. Nahlíženo optikou deklarovaných cílů práce (a stejně tak metodologie naznačené v následující kapitole) je předřazení této kapitoly irelevantní. Vlastní – autorkou deklarovaná – empirická část pak nakonec představuje pět stránek předloženého textu.

S ohledem na terén lze akceptovat formu sběru dat (byť nechápu, proč autorka v první fázi výzkumu mluví o strukturovaných rozhovorech namísto dotazníků s otevřenými otázkami; ve vztahu k tomu, co autorka uvádí jako „vlastní výzkum“, se též nelze pozastavit nad deklarovanou délkou jeho trvání) a způsob jejich analýzy. Ovšem rámcová analýza slouží pouze k utřídění a popisu dat. Na nutný následný krok, totiž interpretaci dat, již autorka rezignovala, nemyslí-li interpretacemi „shrnutí“ v závěrech podkapitol empirické části. Tato „shrnutí“ totiž představeným datům příliš neodpovídají a o interpretace ve vztahu k teoriím se autorka ani nepokouší. Čtenář se tak např. dozví překvapivé poznatky typu „...krajané /.../ si uvědomují své české kořeny a k českému původu se hlásí“ (s. 69), což by u potomků českých imigrantů, kteří se přihlásili na kurz češtiny, věru nečekal. Téma by nabízelo pozastavit se třeba nad volbou „symbolů“, ovšem i zde autorka namísto zamyšlení třeba nad vztahem výuky a krajanské reflexe vlasti pouze opakuje, co řekly učitelky, a ještě navíc nedůsledně (s. 71). Klíčový moment každé vědecké práce – kritika pramenů – v textu zásadně chybí.

Závěr bakalářské práce Zuzany Benešové pak nejlépe dokumentuje výše naznačené nejasnosti z celého předchozího textu. Pomineme-li problém oddělení teoretické a empirické části, pak nelze než se pozastavit nad hodnocením postavení učitelek v krajanských komunitách (s. 73, bod b) a c) – z předchozího textu nevyplývá) a nad celou závěrečnou podkapitolou 10.1, v níž se hovoří o „jihoamerických krajanech“, a nikoli o frekventantech kursů češtiny v reflexi vyučujících těchto kursů.

Domnívám se, že pokud by se autorka (bez ohledu na problematičnost nastavení samotného výzkumu) alespoň pokusila o nějakou interpretaci sebraných dat, mohla uvažovat o působení kolektivní paměti ve smyslu reprodukce třeba prvorepublikové (nevím, možná i dřívější) tradice, vlivu vzdělávacího programu, učebnic, samotných učitelů, procesu konstrukce či reprodukce (nových) identit atp. atp. Ovšem ze sebraných dat opravdu ani v nejmenším nelze usuzovat nic o vztahu krajanů k ČR, rozdílech mezi jednotlivými jihoamerickými krajanskými komunitami či čemkoli podobném. Jen na okraj bych pak autorku upozornila, že 28. říjen je v ČR spjat s charakteristickým způsobem oslav již přes 20 let a že mě mrzí, že si toho autorka nevšimla.

Z formálního hlediska lze na bakalářské práci Zuzany Benešové ocenit podrobnou strukturaci. Text však obsahuje množství překlepů a občasně i chyby gramatické a zejména interpunkční (fatální je pak psaní velkých písmen, jež alibisticky připisují zvolenému textovému editoru). Významnější je ovšem absence zdrojů v některých významných pasážích (např. s. 31, 33, 35, 39, 50, 57) a nevyužitá literatura deklarovaná v bibliografii.

Závěrem. Domnívám se, že cíl původní práce byl odlišný od její výsledné podoby. Ta byla zřejmě šita na poslední chvíli, a tudíž se v ní promítají všemožné vlivy. Nemohu nicméně autorce upřít snahu nejasného cíle dosíci a použité postupy vyargumentovat, stejně jako snahu o systematičnost. Bakalářskou práci Zuzany Benešové proto doporučuji k obhajobě s hodnocením dobrá.

Praha, 5. září 2013

Mgr. Hedvika Novotná

Podnět k obhajobě: Pokuste se uvést do vztahu téma kolektivní paměti s Vámi sebranými daty. Zvažte i otázku tzv. floating gap.